

Látás – Nyelv – Emlékezet

Elvesztett emlékek Felejtés

Szöllősi Ágnes
aszollosi@cogsci.bme.hu

Amiről szó lesz

- „Véletlen” felejtés
- Motivált (szándékos) felejtés
- A „felejtés” szélsőséges esete(i)

Hiperthimesztikus szindróma

- A.J. (Parker et al., 2006)
- *„Régóta tudom, hogy különleges memóriám van... nem mondom, hogy soha nem kívántam volna ezt, de azért elég nagy teher.”*

(hiv. Baddeley et al., 2009, ford. Racsmány, 2010, 294. o.)

A. J.

- Élete minden napjára (élénken) vissza tud emlékezni
- Naplófeljegyzések alapján ellenőrizhető
- Előnyök/hátrányok
- A felejtés adaptív

Hiperamnédia

IMDb Find Movies, TV shows, Celebrities and more... All

Movies, TV & Showtimes | Celebs, Events & Photos | News & Community | Watchlist

FULL CAST AND CREW | TRIVIA | USER REVIEWS | IMDbPro | MORE | SHARE

+ Memo (2016) ★ 7,5 139 / 10 ☆ Rate This

Drama | TV Movie 15 October 2016

 0:41 | Trailer | 1 VIDEO | 3 IMAGES

An ambitious psychiatrist is researching a strange and unique mental state: hypernesia, first of all because he would like to help his amnesic father. When he finds a patient with ... [See full summary »](#)

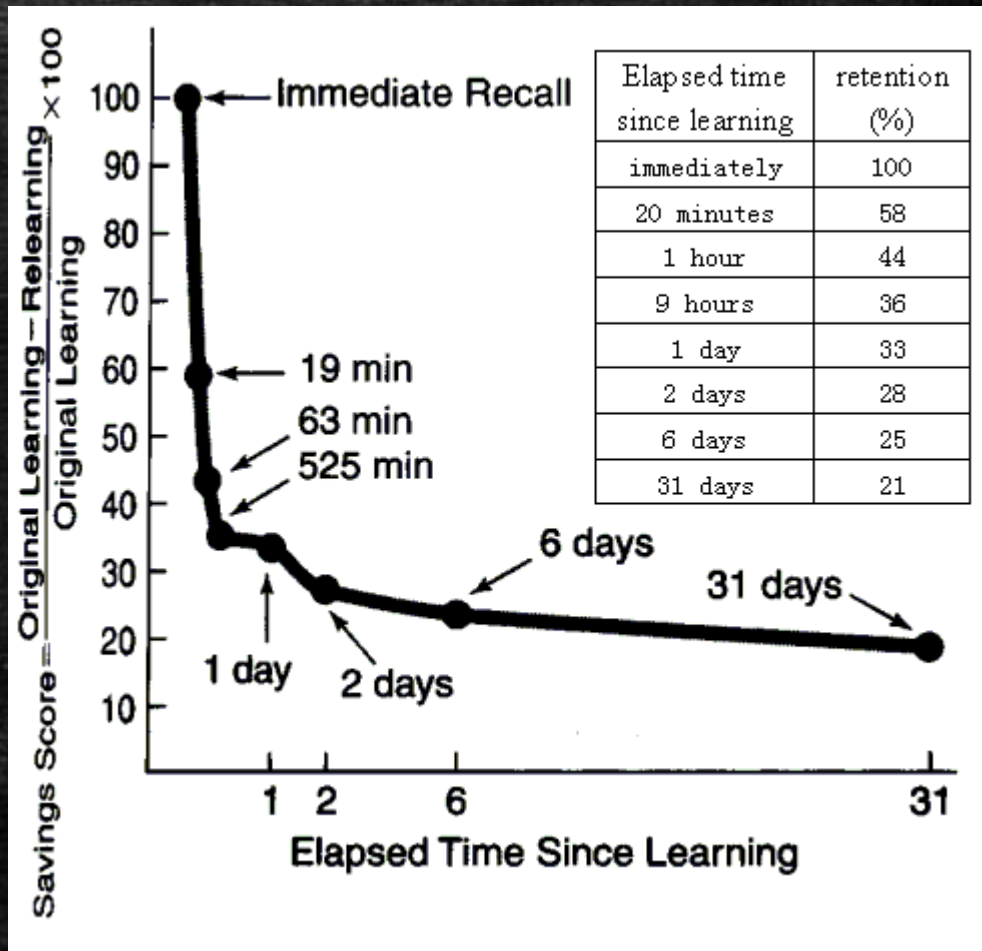
Director: [István Tasnádi](#)

Writer: [István Tasnádi](#)

Stars: [Tamás Lengyel](#), [Áron Molnár](#), [Péter Haumann](#) | [See full cast & crew »](#)

A felejtési görbe (Ebbinghaus 1913): Az emlékezeti megtartás logaritmikus csökkenése

- Tanulást követően kevés idő elteltével gyors (nagy mértékű) felejtés.
- Majd az idő haladtával a felejtés mértéke csökken

Hozzáférhetőség és rendelkezésre állás

- Felidézés vs. felismerés
- Emlékezet-kutatás feltételezése: az anyag sikeres kódolása
- Egy információ lehet, hogy rendelkezésre áll, de nem biztos, hogy hozzáférhető egy adott pillanatban
- Tulving & Pearstone (1966)

A véletlen felejtést elősegítik

- Az idő múlása
 - Ld. pl. Ebbinghaus 1913
 - Nyomelhalványulási hipotézis: az emléknym aktivációja csökken; maguk az elemek is károsodnak
- Kontextus megváltozása
- Interferencia
- Gátlás

Kontextus változása

- **Kontextusfüggő emlékezet:** jobb az emlékezeti teljesítmény, ha az előhívás kontextusa megegyezik a tanulás kontextusával.
- **Kontextus pl.:** mikor és hol; hangulat; fiziológiai kontextus (pl. alkohol, drog, marihuána, koffein stb.); kognitív kontextus (pl. gondolatok) stb.
- **Állapotfüggő emlékezés:** ha a tanulás és az előhívás során azonos a személy „belső állapota”, jobb az emlékezeti teljesítmény

-
- Állatkísérletek:
 - pl. amfetamin és barbiturátok (Overton 1974),
 - valamint opioidok hatása (Bruins Slot & Colpaert 1999)

 - Belső állapot: pl. **stressz** - **Állapotfüggő emlékezés, mint lehetséges ok**

(Clark et al 1983; Schramke & Bauer 1997)

Interferencia

- Hasonló emléknymok tárolása rontja az előhívási teljesítményt
- Egy hívóinger több célingerhez is hozzákapcsolódik
- Versengési hipotézis (Anderson et al 1994):
- Ugyanahhoz a hívóingerhez kapcsolódó elemek megakadályozzák (nehezítik) egymás előhívását

Egy klasszikus paradigma: AB-AD

(Calkins 1984)

Tanulás (AB lista):

TÉRKÉP – LEVES

GYUFA – KERÉK

VÁSZON – CSILLAG

LÁMPA – BOKOR

Tanulás (AD lista):

TÉRKÉP – KÖTSZER

GYUFA – PUSKA

VÁSZON – VONAT

LÁMPA – FOTEL

Előhívás:

TÉRKÉP – ???

GYUFA – ???

VÁSZON – ???

LÁMPA – ???

-
- Retroaktív interferencia:
 - Az új információ nehezíti a régebben elsajátított anyag előhívását
 - PI. PIN kód megváltozása

 - Proaktív interferencia:
 - Az új információ előhívását nehezíti a régebben elsajátított anyag
 - Betolakodó régebbi emlékek

Gátlás

- Az interferencia legyőzésének érdekében gátlás váltódik ki.

TANULÁS

GYÜMÖLCS

banán, dinnye, alma, körte

HANGSZER

cselló, zongora, dob, hegedű

GYAKORLÁS

ba __, di __

GYÜMÖLCS

banán, dinnye, ~~alma~~, ~~körte~~

Rp+

Nrp+

~~HANGSZER~~

~~cselló, zongora, dob, hegedű~~

~~Nrp-~~

ELŐHÍVÁS

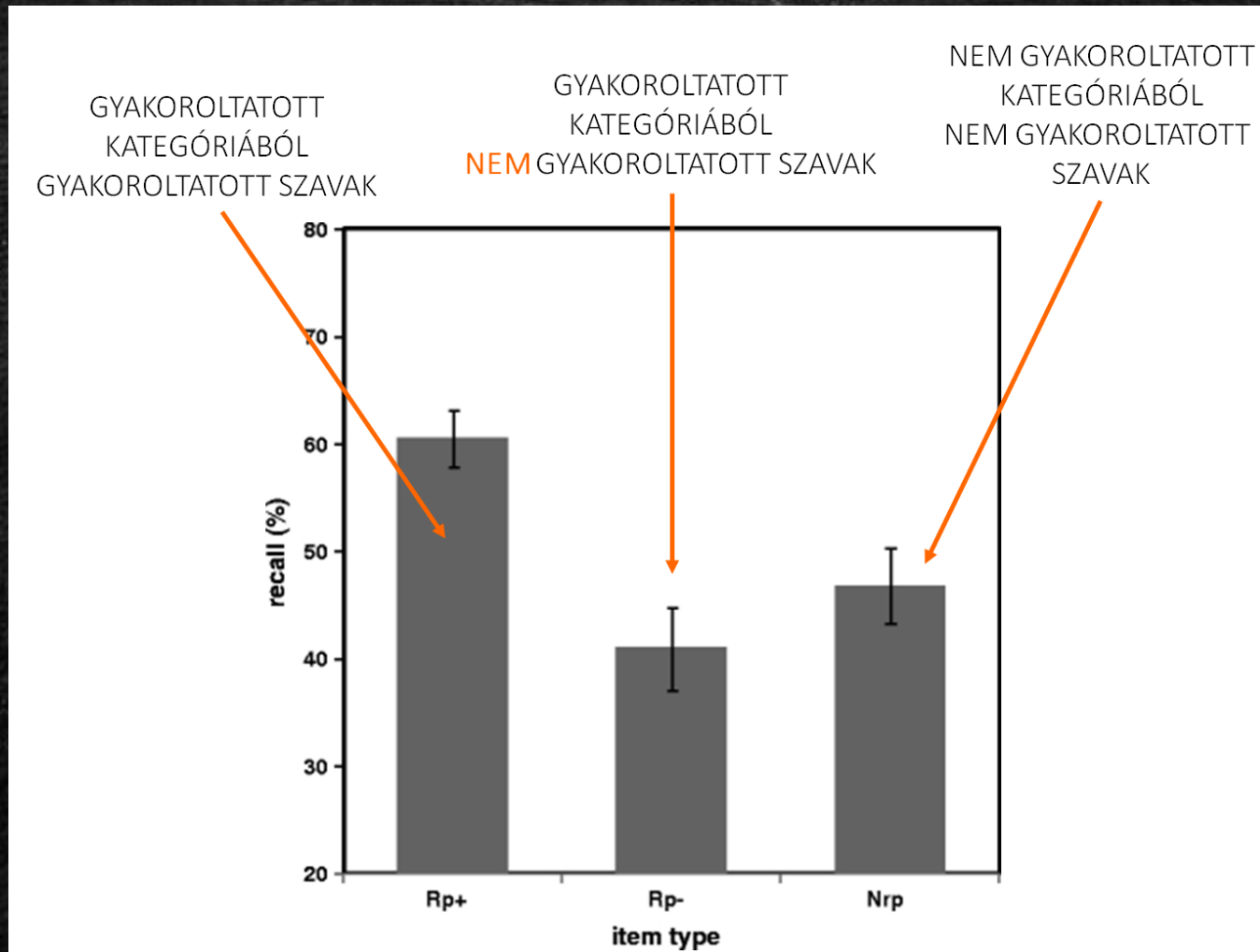
GYÜMÖLCS

banán, dinnye, alma, körte

HANGSZER

cselló, zongora, dob, hegedű

ELŐHÍVÁS KIVÁLTOTTA FELEJTÉS (retrieval-induced forgetting, RIF) Anderson et al., 1994

RIF: magyarázatok

- **Asszociatív blokkolás:** az interferencia szerepe. Nem talál rá a hívóinger a célelemre, mert folyton az erősebb *versengő* válaszok váltódnak ki (gyakoroltatott párok). (Válaszversengés: McGeogh, 1942; asszociatív blokkolás: Anderson et al., 1994)
- **Kitanulás** (Melton & Irwin, 1940): a hívóinger-célinger asszociatív kapcsolata gyengül minden egyes alkalommal, amikor „téves előhívás történik”. Vagyis: negatívan erősödik meg a hívóinger-célinger kapcsolat (nem gyakoroltatott asszociatív kapcsolatok)
- **Gátlás** (Levy & Anderson, 2002)

Motivált felejtés

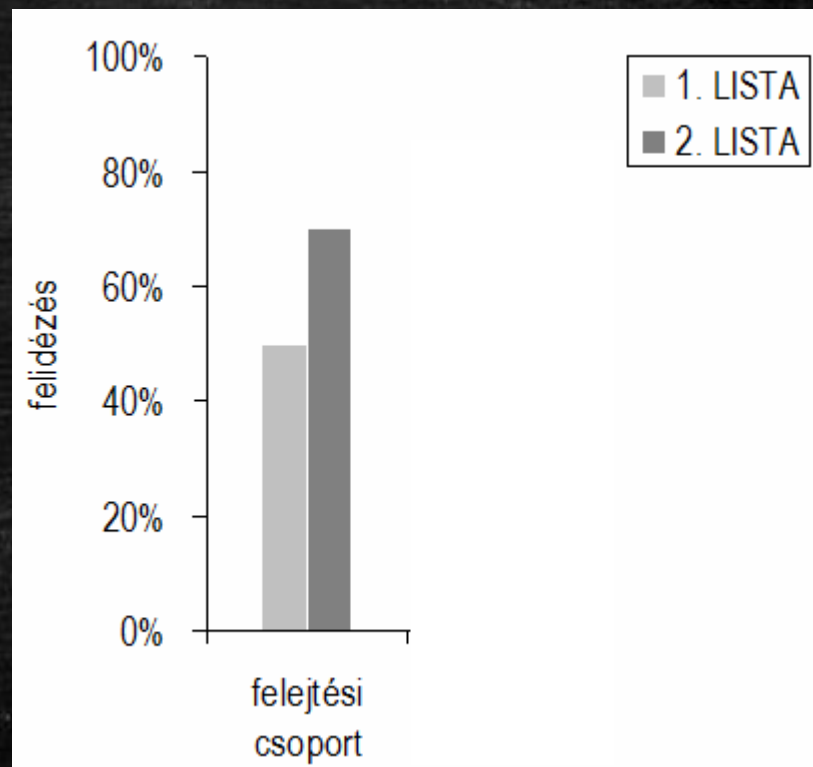
Motivált kontextusváltás

- Pl. traumatikus élményt követően
- Hívóingerek kerülése

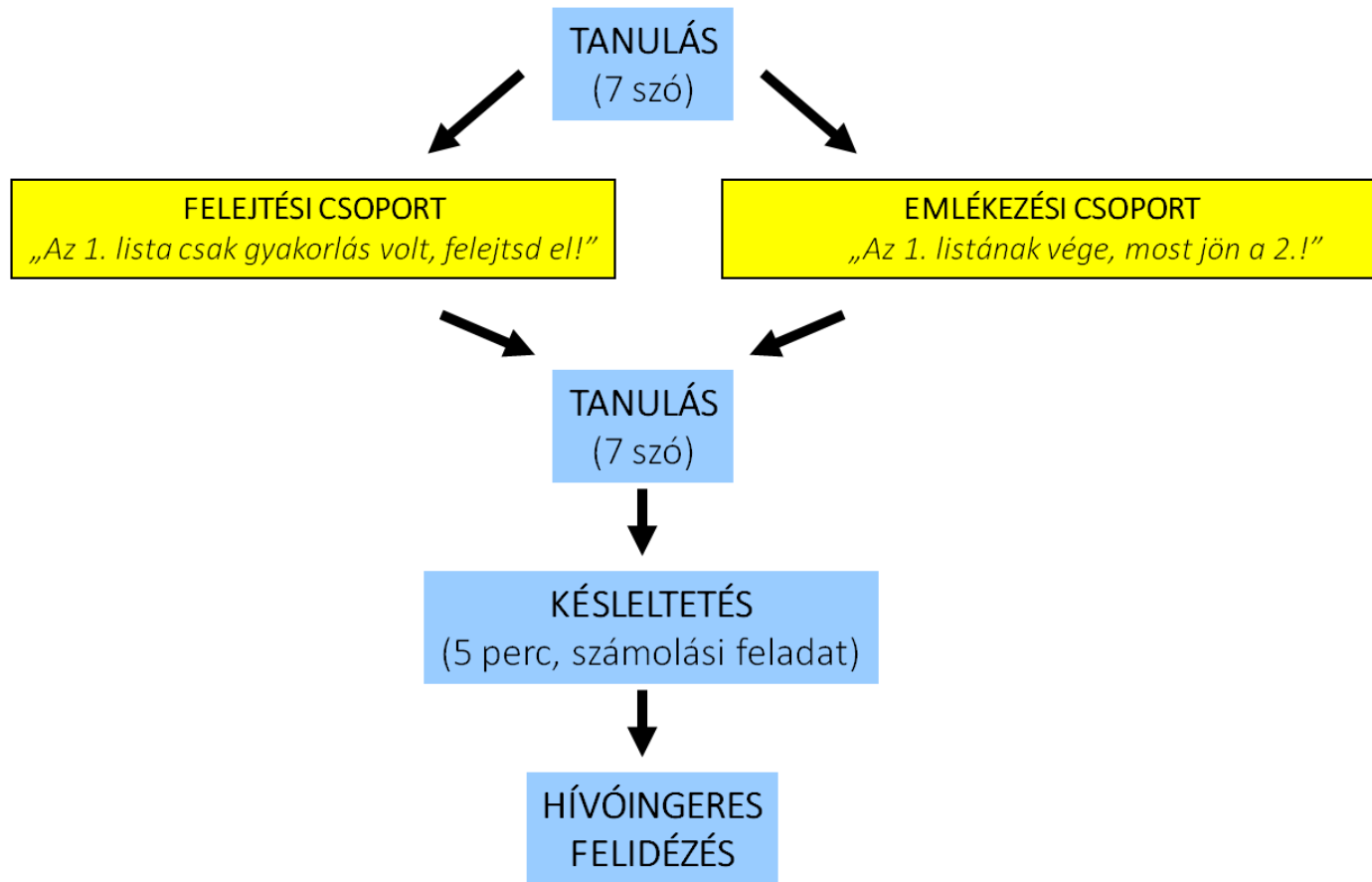
Irányított (szándékos, intencionális) felejtés

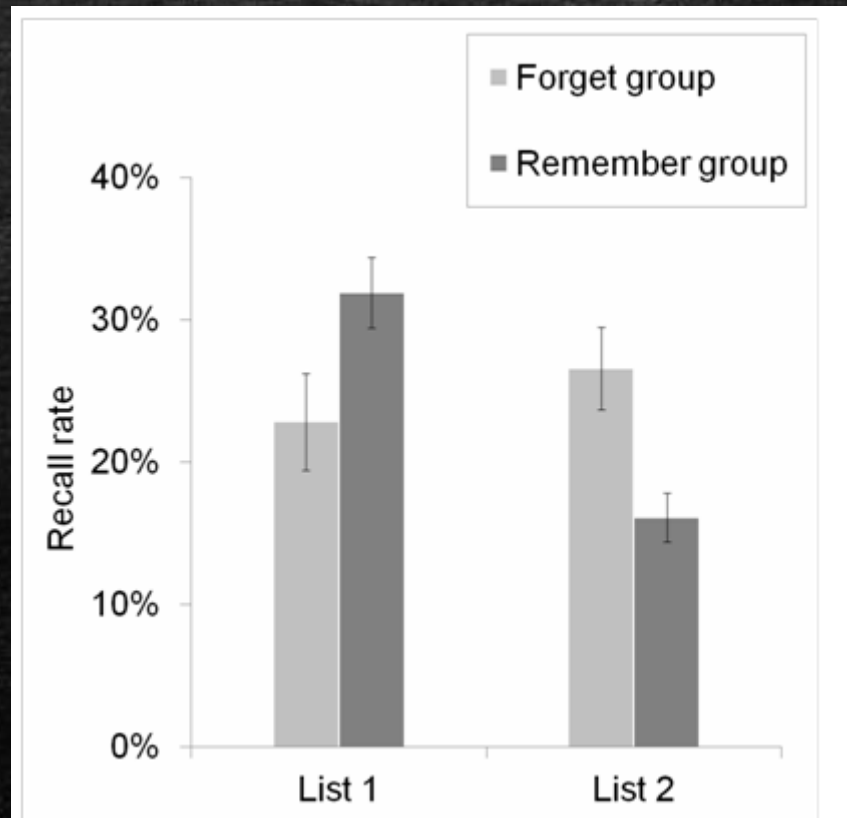
- (Bjork, 1970, 1989; összefoglaló pl. McLeod, 1998)

- Lista-alapú irányított felejtés:
 - Szavak tanulása
 - Majd felejtési instrukció
 - Újabb szavak tanulása

- Eredmény: első listára rosszabb emlékezés

Magyarázatok

- Bjork (1989): szupresszió, kiszabadulás a proaktív interferencia alól (benefit: F-instrukció után jobb a második listára az emlékezés az R csoporttal összevetve)
 - Előhívási gátlás?
 - *Cél szerepe a szupresszióban:* cél-releváns információ (R-lista) előhívása minél sikeresebben történjen, és szupresszálni legyen a nem releváns info (F-lista)

Magyarázatok

- **Kontextus váltása (Sahakyan & Kelley, 2002):** történik egy kontextus-váltás az F-instrukciót követően. A második lista tanulása más kontextusban történik (ugyanolyanban, mint az előhívás), ezért jobb erre a listára az előhívás

(Megjegyzés: kontextusfüggő előhívás – ha a tanulás és előhívás kontextusa megegyezik, jobb az emlékezeti teljesítmény – cost magyarázata)

- **Stratégia szerepe (Sahakyan & Delaney, 2003):** második listára hatékonyabb tanulási stratégia kialakítása – benefit magyarázata

Motivált felejtés szélsősége

pszichogén vs. organikus amnézia

Nincs
detektálható
agyi sérülés

Van
detektálható
agyi sérülés

Emlékezet zavara agyi sérülés hiányában

- **Pszichogén fuga:** súlyos stressz vagy trauma esetén
 - 1-2 óráig vagy néhány napig tart (egész élettörténetüket elfelejtik)
 - A „fuga-állapot” után ismét emlékszik az élettörténetére (csak arra nem, ami a fuga alatt történt)
- **Szituációspecifikus amnézia:** a beteg a traumával kapcsolatos minden emléket elfelejt
- **Disszociáció, többszörös személyiség** kialakulása trauma hatására. A disszociáció védekezés: amikor egy identitás és a hozzá kapcsolódó emlékkészlet „bekapcsol”, akkor néhány vagy az összes többi „kikapcsol”

Köszönöm a figyelmet!
